

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. Цвета Йорданова Зафирова, д.у. - ИУ - Варна

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

в област на висше образование 3. *Социални, стопански и правни науки*, професионално направление 3.7 *Администрация и управление*, докторска програма „*Организация и управление извън сферата на материалното производство (в здравеопазването)*“

Автор: Илияна Анчева Георгиева

Тема: „**Циркулярната миграция на здравните професионалисти – нагласи, предизвикателства и перспективи в България**“

Научни ръководители: доц. Мария Рохова – Йорданова, д.у.

доц. Веселина Славова, д.ф.

1. Общо описание на представените материали

Със заповед № Р-109-479 от 16.11.2023 г. на Ректора на Медицинския университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“ (МУ) съм определена за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема „Циркулярната миграция на здравните професионалисти - нагласи, предизвикателства и перспективи в България“ за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование 3. *Социални, стопански и правни науки*., професионално направление 3.7. *Администрация и управление*, докторска програма „*Организация и управление извън сферата на материалното производство (в здравеопазването)*“. Автор на дисертационния труд е Илияна Анчева Георгиева – асистент в катедра „Икономика и управление на здравеопазването“, а научни ръководители са: доц. Мария Рохова–Йорданова, д.у. и доц. Веселина Славова, д.ф. от МУ-Варна.

Представеният от Илияна Георгиева комплект материали е в съответствие с Правилника за развитие на академичния състав на МУ „Проф. д-р П. Стоянов“ и включва следните документи:

- заявление до Ректора на МУ за разкриване на процедурата по защита;
- автобиография;
- нотариално заверено копие от диплома за висше образование (ОКС „магистър“)

- заповед за зачисляване в докторантура;
- протоколи за издържани докторантски минимума;
- протокол от катедрен съвет, свързан с докладване на готовност за откриване на процедурата и с предварително обсъждане на дисертационния труд;
- дисертационен труд;
- автореферат;
- копия на научните публикации;
- декларация за оригиналност на дисертационния труд;
- декларация за достоверност на представените документи за защита;
- декларация за регистрация на профили в научни бази данни;
- справка за сходство;
- справка за актуален профил в научни бази данни.

Приложените документи показват, че са спазени изискванията на Правилника на МУ-Варна и Илияна Георгиева може да се яви на защита на дисертационния си труд.

2. Кратки биографични данни за докторанта

Илияна Георгиева получава бакалавърска степен по „МИО“ през 2015 г. и магистърска степен по „Публични финанси“ през 2016 г. в ИУ-Варна. След завършването започва работа като експерт „Проектна дейност“ в МУ „Проф. д-р П. Стоянов“-Варна.

През 2019 г. е зачислена като редовен докторант в докторска програма „*Организация и управление извън сферата на материалното производство (в здравеопазването)*“ в същия университет. От 2023 г. е асистент в катедра „Икономика и управление на здравеопазването“. Води семинарни занятия по учебните дисциплини *Маркетинг в здравеопазването, Маркетингови комуникации и ПР, Маркетингови изследвания, Социален маркетинг и предприемачество, Маркетингови анализи и стратегии, Въведение в научната информация и изследвания.*

Владее английски и немски език.

3. Общо представяне на дисертационния труд

Дисертационният труд е структуриран във въведение, три глави, заключение, списък на използваната литература и 2 приложения с общ обем от 188 страници. В библиографията са включени 220 литературни източника, вкл.200 на английски език. Основният текст (155 страници) съдържа 29 таблици и 29 фигури.

Отделните раздели (глави и параграфи) са изведени в логическа последователност и обслужват целта на дисертацията. Цитирането е коректно, стилът е научен.

Избраната тема е актуална и значима сега, когато е налице значителен недостиг на медицински специалисти не само у нас, но и в целия свят. Разработването на модел за управление на циркулярната миграция ще помогне за вземането на подходящи управленски решения за осигуряване на здравни услуги за цялото население.

Предметът и обектът са точно формулирани и са логически изведени от темата на дисертационния труд. Съобразно целта авторката е посочила шест задачи, които следва в структурата и съдържанието на дисертацията. Изследователската теза дава насоката на изследването.

При реализацията на поставените цел и задачи е приложен подходящ инструментариум. Акцентът е комплексния социологически метод за изследване на медицинските специалисти по отношение на специфичните особености на миграцията в изследваната целева група.

Формулираните четири ограничителни условия прецизират обхвата на изследването и обосновават приложените методи в него.

Изхождайки от посоченото общо представяне на обема и структурата на дисертационния труд, същият напълно отговаря и съответства на изискванията на чл. 27, ал. 2 от ППЗРАСРБ.

4. Преценка на структурата и съдържанието на дисертационния труд

Структурата и съдържанието изясняват темата на дисертационния труд. Тя е пряко свързана с предмета, обекта, целта и задачите на изследването. Ясно е формулирана и обоснована изследователската теза – „чрез целенасочено въздействие върху факторите за миграция и трансформирането им в мотиви за циркулярна миграция може до известна степен да се ограничат негативните и да се усилят положителните последици“. Доказването ѝ се реализира чрез пет изследователски хипотези.

Въведението съдържа всички необходими компоненти. Доказани са актуалността и значимостта на изследваната тематика. Определена е степента на изследване на проблема в научната литература, като са посочени учените, в т.ч. и българските, проучвали миграцията на медицинските специалисти.

В глава първа Илияна Георгиева представя теоретичния фундамент на основата на анализ и оценка на голям обем специализирана литература. Логически последователно е проследила тълкуванията на понятието „миграция“, като изразява категорично становище относно най-точно представящото смисъла на явлението. На тази основа са търсени причините за миграцията в здравеопазването. Като база за изясняването ѝ са проучени теориите за миграцията и в резултат на сравнителен анализ са систематизирани по различни признаци. Интерес представляват резултатите от проучванията на „привличащите“ и „отблъскващите“ фактори за движението на здравните специалисти, като е изведен най-силният стимул – икономическият. Дискутирани са ефектите (положителни и отрицателни) от миграцията на здравните специалисти – за индивида, за изпращащите и приемащите държави.

Особено внимание е обърнато на изследването на теоретичните основи на циркулярната миграция, като е анализиран значителен обем специализирана литература. След удачно направена систематизация на тълкуванията, е възприета дефиницията на ЕК като най-точно представящата явлението. Търсена е тристранната полза от циркулярната миграция като подходящ инструмент за справяне с предизвикателствата пред здравните системи. Авторката демонстрира задълбочени теоретични познания в областта. Тя показва отлични възможности за формулиране на изводи и обобщения.

Във втора глава са показани резултатите от анализа на нормативно-правната уредба в областта, като е проучена тази в ЕС, вкл. и в България. Принос е систематизацията на примерите за двустранно и многостранно световно сътрудничество, които я стимулират. Проучването на добрите практики за проекти и програми в тази област е с практическо приложение. Акцент в тази глава е миграционния профил на здравните професионалисти в България. Въпреки ограничената информация, той е разработен достатъчно задълбочено и дава представа за циркулярната миграция у нас.

Авторката **в трета глава** прилага на практика избрания изследователски инструментариум за конкретния обект. Дискутирани са резултатите от направените социологически проучвания на нагласите за миграция на медицинските специалисти в България. Първото е на становището им за възможностите за професионална реализация и условията на живот у нас. Идентифицирани са факторите, които оказват

влияние върху избора им за миграция. Направен е извод, че тези на национално ниво (държавата и здравната система) ги мотивират да заминат за чужбина, а организационните (лечебното заведение) и индивидуалните ги задържат в България. Резултатите от емпиричното проучване дават основание за обобщението, че основните причини и фактори за миграция са икономическите, а за ремиграция – личните. Акцентът на второто изследване, направено чрез качествени методи (дълбочинно интервю), е върху опита на участвалите в циркулярна миграция. Илияна Георгиева показва умения да оформя и представя логично и нагледно резултатите от изследването, да аргументира практически препоръки. Приложените успешно методи за анализ и оценка показват сериозни познания в областта.

Съвместяването на различни социологически проучвания в направеното изследване е гаранция за достоверността на получените резултати. На тяхна основа са изведени обобщения, систематизирани в три групи: цели и мотиви за миграция, преход от перманентна към циркулярна миграция и условия за развитие на циркулярната миграция. Това придава на формулираните изводи практическа насоченост и приложимост, което е принос на авторката. Много умело са представени ползите от циркулярната миграция в резултат от приложените (количествено и качествено) изследвания, като е търсена релацията между тях.

Представеният концептуален модел за стимулиране на циркулярната миграция на медицинските специалисти в България е с цел разработване на механизми за стимулирането ѝ, за да се ограничат негативните и засилят положителните ефекти от нея. Предложен е подход за внедряването му в здравната ни система, което доказва неговата практическа приложимост. Доказана е зависимостта между факторите за циркулярна миграция у нас и ефектите от нея. Формулирани са много ясни и точни изводи и препоръки за национално, регионално и ниво лечебно заведение.

Заклучението обобщава получените резултати в дисертационния труд – доказани са тезата и хипотезите, изпълнени са целта и поставените задачи.

5. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Основните приносни моменти в дисертационния труд на Илияна Георгиева могат да бъдат определени като научни и научно-приложни. Те представляват дообогатяване на методологията за управление на здравната система в България чрез стимулиране на процеса на циркулярна миграция на медицинските специалисти.

А. Научни приноси

- Обогатени са научните познания за управление на здравните системи чрез нови систематизации и класификации на различни понятия, свързани с циркулярната миграция на различните нива на дефинирането им.

- В резултат на задълбочен анализ и оценка на научната литература са систематизирани основните ефекти на циркулярната миграцията върху държавите (изпращащи и приемащи) и медицинските специалисти и възможностите ѝ да се ограничат негативните последици и засилят ползите.

- В резултат на социологически проучвания са идентифицирани факторите за циркулярната миграция, ползите от нея и инструментите за стимулирането ѝ.

Б. Научно-приложни приноси

- На основата на анализ на литературата в областта и социологически проучвания е разработен концептуален модел за стимулиране на циркулярната миграция.

- Предложен е методически инструментариум за изследване на циркулярната миграция на медицинските специалисти в България.

- Формулирани са препоръки, както от методичен характер, така и практико-приложни, за стимулиране на циркулярната миграция на различни нива в България.

Посочените приноси отразяват реално основните постижения и резултати в дисертационния труд на Илияна Георгиева.

6. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Авторката е приложила копия на 5 броя публикации – 4 статии и 1 доклад, вкл. 2 статии в съавторство, от които 1 на английски език. Те отразяват резултатите, постигнати в изследванията ѝ и са по проблемите, свързани с дисертационния труд.

7. Лично участие на докторантката

Илияна Георгиева е приложила и изискваната от ППЗРАСРБ декларация за оригиналност на получените резултати. Съдържанието на дисертационния труд и това на автореферата потвърждават, че същите са самостоятелно дело на авторката.

8. Автореферат

Авторефератът е в обем 54 стр. и съответства на съдържанието на дисертационния труд. Той отразява точно и в синтезиран вид представеното научно изследване и постигнатите резултати от него.

9. Критични забележки и препоръки

В представения за рецензиране дисертационен труд не са констатирани съществени теоретични, логически и методически грешки. Допуснати са някои несъществени, характерни за подобен род изследвания, предимно от технически характер.

Бих препоръчала на авторката да продължи своите изследвания в областта, тъй като циркулярната миграция на медицински специалисти е много сериозен проблем в нашата здравна система. Резултатите от нейните изследвания трябва да намерят по-голяма известност сред ръководствата на здравеопазването на национално, регионално и ниво лечебно заведение.

Към Илияна Георгиева имам следните въпроси:

- Има ли циркулярна миграция на здравни икономисти в България и в чужбина?
- Кой, според вас, е факторът с най-силно влияние върху завършващите студенти – бъдещи медицински специалисти, да заминат на работа в чужбина? Има ли подобни изследвания у нас и какво показват резултатите от тях?
- Кое налага да се стимулира циркулярната миграция вместо да се ограничава?

10. Лични впечатления

Не познавам лично Илияна Георгиева. Впечатленията ми за нея са от предоставените материали по конкурса.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Представеният дисертационен труд представлява завършено изследване на актуален проблем на българската практика в областта на здравеопазването. На база на направената цялостна преценка в настоящата рецензия считам, че той отговаря на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за приложение на ЗРАСРБ и съответния Правилник на МУ „Проф. д-р П. Стоянов“.

Дисертационният труд показва, че докторантката Илияна Георгиева притежава задълбочени знания по научна специалност *„Организация и управление извън сферата на материалното производство (в здравеопазването)“* като демонстрира умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, убедено давам своята **положителна оценка** и предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен

„доктор“ на Илияна Анчева Георгиева в област на висше образование: 3. *Социални, стопански и правни науки*, професионално направление 3.7 *Администрация и управление* докторска програма *„Организация и управление извън сферата на материалното производство (в здравеопазването)“*.

21.12.2023 г.

Заличено на основание чл. 5,
§1, б. „В“ от Регламент (ЕС)
2016/679

Рецензент:.....

(проф. Цвета Зафирова, д.у.)